

Таким чином, на нашу думку, ефективному формуванню вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики в процесі інструментально-виконавської підготовки є комплексне дотримання таких педагогічних умов, як: врахування принципів компетентнісного підходу до процесу формування вмінь джазової імпровізації, діалогова співтворчість викладача й студента в музично-творчому процесі, стимулювання творчої активності та самостійності студентів у музично-творчій діяльності, врахування індивідуальних можливостей учня у процесі навчання джазової імпровізації.

Література

1. **Дряпика В.І.** Розвиваюче навчання і поліфункціональна підготовка педагога-музиканта засобами джазового виконавства / В.І. Дряпика // Наукові записки НДПУ ім. М.Гоголя. – 2002. – №1. - С.12-14.
2. **Заблюцька О.С.** Компетентнісний підхід як освітня інновація: порівняльний аналіз / О.С. Заблюцька // Вісник Житомирського державного університету. – Серія: Педагогічні науки. – Випуск 40. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2008. – С.63-68.
3. **Лившиц Д.Р.** Феномен імпровізації в джазе : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. искусствоведения : 17.00.02 / Д.Р.Лившиц. - Н. Новгород, 2003. - 26 с.
4. **Мойсеюк Н.Є.** Педагогіка. Навчальний посібник / Неля Євтихіївна Мойсеюк. -[5-е видання, доповнене і перероблене]. – К., 2007. – 656 с.
5. **Олексюк О.М.** Музично-педагогічний процес у вищій школі / О.М. Олексюк, М.М. Ткач. – К.: Знання України, 2009. – 123 с.
6. **Рудницька О.П.** Педагогіка: загальна та мистецька: Навчальний посібник / Рудницька О. П. – Тернопіль: Навчальна книга – Богдан, 2005. – 360 с.
7. **Падалка Г.М.** Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Падалка Г. М. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.
8. **Щолокова О.П.** Філософські засади мистецької освіти / О.П.Щолокова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. Серія 14. Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць / Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції «Гуманістичні орієнтири мистецької освіти», 22-24 квітня 2009 року до 175-річчя Національного педагогічного університету імені М.П.Драгоманова. – Вип. 7 (12). – К.: НПУ, 2009. – С.9-13.
9. **Філософський словник** / голова редкол. В.І.Шинкарук. – [2-е вид., перероб. і доп]. – К.: УРЕ, 1986. – 800 с.

УДК 378.147.091.33-027.22:7.068

Полатайко О.М.

ЗАСТОСУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ІНТЕРПРЕТАЦІЇ МИСТЕЦЬКИХ ТВОРІВ У ПРОЦЕСІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРАКТИКИ СТУДЕНТІВ

В статье рассматриваются предмет, содержание, основные виды и задания вербальной художественно-педагогической интерпретации произведений искусства в процессе педагогической практики по художественной культуре

Ключевые слова: *вербальная художественно-педагогическая интерпретация, педагогическая практика, художественная культура.*

Професійна діяльність вчителя музики неможлива без глибокого і всебічного пізнання мистецтва, яке значною мірою відбувається за участі мислення – найвищого процесу пізнання. Художньо-образне мислення студентів найактивніше проявляє себе у процесі творчої навчальної і практичної діяльності, серед яких значне місце посідає вербальна художньо-педагогічна інтерпретація творів мистецтва.

Проте досвід методичної підготовки студентів до педагогічної практики з художньої культури показав, що застосування художньо-педагогічної інтерпретації в школі викликає певні труднощі. *Метою* даної статті є розкриття предмету, змісту та різних варіантів застосування даного виду інтерпретації в процесі педагогічної практики з художньої культури.

Процес художньо-педагогічної інтерпретації містить два основних компоненти: художнє проектування і виконавську та просвітницьку діяльність. У свою чергу художнє проектування поділяється на аналіз і синтез художнього твору, оцінку твору, а також врахування психологічних

особливостей художнього сприйняття. Виконавська та просвітницька діяльність поділяється на: опис, бесіду, тлумачення; виконання художнього твору [5]. У педагогічній діяльності художня інтерпретація набуває нових характерних особливостей. Адже у мисленні студента відбувається процес сплаву, поєднання мистецьких та педагогічних знань. Цей процес не є „спрощеним перенесенням мистецьких знань у галузь педагогіки. У результаті педагогічних дій повинна народитися нова якість, пов'язана з виховним впливом мистецтва” [4, 36].

Виховний вплив художньо-педагогічної інтерпретації музики залежить від уміння педагога-музиканта створити відповідну установку на сприйняття та виконання музики, знайти потрібну оптимальну кореляцію між змістом музики та емоційним настроєм учнівської аудиторії [2].

Вербальне інтерпретування художніх цінностей, вміщених у творах мистецтва – це не просто виклад художніх фактів, а цілеспрямований вплив на почуття людини; тобто сприяння розумінню художніх творів. Специфікою роботи учителя стає посередництво між митцем, твором мистецтва й дитиною. Майбутній вчитель повинен мати на увазі, що пізнання твору мистецтва у широкому розумінні цього слова – процес діалогічний, який передбачає шанобливе ставлення до думки автора, до змісту твору і до власного погляду на речі, тобто усвідомлення власного „Я”.

Узагальнюючи думку щодо роботи вчителя-інтерпретатора, О.Щолокова визначає основні умови подання матеріалу у процесі художньо-педагогічної інтерпретації: збереження ідейно-художнього задуму твору; виявлення суб'єктивно-особистісного підходу до художнього твору з урахуванням особистісного інтересу; врахування психологічних особливостей сприйняття кожної групи та контингенту студентів [5].

Враховуючи те, що художньо-педагогічна інтерпретація музичного твору мистецтва має виконавське і словесне вираження, а інтерпретація творів інших видів мистецтва виключно словесне, ми вважаємо за необхідне використовувати поняття «вербальна художньо-педагогічна інтерпретація творів мистецтва». Це поняття ми розуміємо як результат емоційно-інтелектуального пізнання твору мистецтва, а також вербалізацію смислу художнього образу з морально-етичним спрямуванням й емоційним впливом в умовах педагогічної діяльності.

Сприйняття художньої інформації та інтерпретація змісту твору людиною залежать від її ерудиції, особистих смаків і уподобань. Так, читання художньої літератури, слухання музики, сприйняття живописного твору - процес творчий, котрий іде від живого споглядання конкретного, одиничного й особливого образу до пізнання його абстрактного, загального, тобто того, що становить сутність людини і визначає її поведінку.

У різні епохи ті ж самі твори сприймаються та інтерпретуються сучасниками письменника та читачами наступних поколінь по-різному. Міфи давніх греків, трагедії В.Шекспіра та Й.Гете, шедеври митців епохи Відродження залишаються актуальними й сьогодні, однак вони інтерпретуються нашими сучасниками по-новому, з урахуванням історичного досвіду людини XXI століття, що відображається й у сучасному прочитанні, й у постановці та інтерпретації творів.

Велике значення для створення вербальної художньо-педагогічної інтерпретації має стиль художника та особливості епохи, в яку він творив. У мистецтвознавстві виділяють специфічні особливості індивідуального стилю творця та його епохи. До них належать:

- світоглядна основа творчості автора, її втілення у конкретному творі;
- стильова однозначність або багатозначність;
- особливості художньої мови (засоби виразності);
- форма організації матеріалу (композиції) та принцип формоутворення, структура;
- жанрова специфіка;
- ступінь традиційності (міра залежності від культурно-історичного контексту) і самостійності (міра новаторства).

Відповідно, надзвичайно важливим у створенні вербальної інтерпретації стає її контекстуальне узгодження з явищем мистецтва, з його історико-культурним визначенням. Прояв цього аспекту творчої діяльності педагога-інтерпретатора можна простежити у таких діях:

- а) відтворення первинного змісту твору;
- б) декодування змістових одиниць мовної системи певного виду мистецтва;
- в) створення суб'єктивного образу твору з включенням власного "Я" та відповідним вираженням свого світовідчуття й світорозуміння.

Таким чином, можна виділити кілька варіантів вербальної художньо-педагогічної інтерпретації. Першим буде інтерпретація твору з поглибленим вивченням історичної ситуації в країні, де створювався твір, філософських та естетичних поглядів автора, особливостей творчості автора в період створення твору, фактів його біографії, що вплинули на творчість даного періоду тощо.

Виходячи з цього, будь-який твір мистецтва (музичний, літературний, живописний) можна інтерпретувати як:

- окремий художній твір;
- зразок творчості митця певного творчого періоду;
- твір мистецького напрямку в країні;
- твір певної національної школи;
- зразок твору за певними критеріями (форма, композиція, колористика, перспектива тощо);
- твір, що відповідає певному стилю.

Зрозуміло, що вивчення усіх перерахованих факторів допомагає встановити чому автор відбирає для свого твору ті або інші теми та події; визначає як трансформуються історичні події у художніх образах.

При розгляді тексту з іншої позиції – позиції сприйняття, аналіз концентрується на самому тексті, його раціональному та емоційному впливі на особистість. Студент, який інтерпретує художній текст, має звернути увагу не лише на те, як впливає текст на дітей, але й на те, за рахунок яких елементів тексту створюється певне враження, якими засобами досягається виховний та емоційний вплив. Обидва напрямки не ізольовані, вони взаємодіють і доповнюють один одного.

Готуючи студента до проведення уроків з художньої культури, нагадаємо йому, що *предметом* вербальної художньо-педагогічної інтерпретації може бути:

- твір мистецтва як цілісна одиниця, в якій поєднані усі компоненти в одне ціле, що робить твір неповторним;
- творчість художника - цілісність вищого порядку - як єдиний образ світу і людини у ньому (світ В.Шекспіра, В.Моцарта, М.Приймаченко тощо), музична (літературна, художня) школа, напрям у мистецтві, епоха;
- провідний образ у романі, п'єсі, кінокартині; головна музична тема у симфонії; лейтмотив у музичному та театральному мистецтві;
- дрібна одиниця художньої тканини твору мистецтва - будь-який елемент твору (фрагмент, сцена, мотив, кольорові сполучення, персонаж, алегорія, символ, тропа й навіть окреме речення та слово, метафора, порівняння, форма, композиція, оркестровка, мелодійні наспіви у музиці тощо), співвіднесені з відповідним контекстом твору або позатекстовою ситуацією.
- вічний образ - до цього типу належать образи мистецтва, яким властива художня узагальненість і духовна глибина і які набувають загальнолюдського та вічного значення (Орфей, Прометей, Дон Кіхот тощо).

Під час трактування художнього твору інтерпретатор проходить етапи узагальненого розуміння усіх рівнів явища мистецтва: від засобів виразності й принципів їхнього функціонування через стильові системи твору і творчості автора в цілому - до картини світу відповідного історичного періоду. Варто пам'ятати, що „механічне копіювання чужих, не завжди найкращих рецептів інтерпретації творів мистецтва, яке супроводжується дотриманням незрозумілих правил-догм, веде до хронічної пасивності художньо-образного мислення, гальмує художній розвиток. Отже, інтерпретація творів мистецтва вимагає від студента не лише оперування художніми образами, але й вербалізації висновків.” [1, 32]. Відповідно, вербальна художньо-педагогічна інтерпретація творів мистецтва передбачає застосування визначень, власних суджень і висновків.

При підготовці студента до інтерпретації творів мистецтва необхідно з'ясувати їх ставлення до даного виду діяльності. З цією метою можна застосувати наступне завдання. Студенту подається список тверджень, з якими він погоджується відповідно до поглядів та підготовки.

Твердження поділені за такими проблемами:

1. Створення власної інтерпретації, розуміння можливості розкрити своє бачення світу: я прагну пізнати та словесно виразити художній задум творця; відчуваю потребу висловлювати свою точку зору щодо мистецького твору; мені подобається інтерпретувати твори мистецтва; вважаю корисним цей вид діяльності для особистісного і професійного зростання.

2. Глибоке усвідомлення необхідності і корисності вербальної інтерпретації твору мистецтва: погоджуюся з тим, що створення інтерпретації вимагає роботи мислення; створення вербальної інтерпретації дає можливість знаходити асоціації, паралелі з інших видів мистецтва; процес творення інтерпретації розвиває та збагачує мовлення.

3. Високий інтерес до цієї діяльності у шкільних умовах: вважаю вербальну інтерпретацію твору мистецтва необхідним видом роботи на уроках; творення вербальної інтерпретації - природний елемент діяльності студента на заняттях і на практиці в школі; погоджуюся з тим, що вербальна інтерпретація твору мистецтва є необхідною складовою педагогічної діяльності майбутнього вчителя мистецького профілю.

З метою розкриття прагнень та уподобань студента щодо розкриття змісту твору доцільно застосувати анкету, яка складається з 10 тверджень. Кожне з них студенти оцінюють від 1-го до 7-ми балів. Наприклад:

- я прагну пізнати та словесно виразити художній задум творця;
- я прагну дізнатись про основний зміст твору;
- я хочу дізнатись про підтекст твору;
- якщо твір сюжетний (історичний, біблійний, міфологічний), я обов'язково прочитаю першоджерело;
- дізнаюсь про значення незнайомих слів і символів у тлумачному, мистецтвознавчому або культурологічному словнику;
- для створення власної інтерпретації проаналізую історичну, мистецтвознавчу і педагогічну літературу;
- вивчу особливості художньої мови певного виду мистецтва й використаю свої знання для аналізу твору;
- глибоко проаналізую особливості художньої мови митця;
- окреслю характерні особливості епохи, які знайшли втілення у художній мові митця;
- визначу роль і місце твору у культурно-історичному просторі [3].

Результати опитування допоможуть методисту підготувати студента до інтерпретаційної діяльності. Для цього необхідно правильно поставити завдання студентам і створити умови для їх розв'язання у письмовій та усній формі. Після того, як завдання отримано, студенти розпочинають роботу над інтерпретацією твору. Бажано попередити студентів, що їм необхідно використовувати:

- біографічні документи, які мають відношення до даного твору і описують ті або інші аспекти створення, історію задуму, пояснення змістовної концепції і т.п.);
- програму (для музичного твору), назву твору;
- записи різних інтерпретацій (для музичних, музично-драматичних та поетичних творів);
- анотації, дослідження, критичні статті;
- власне уявлення про твір.

Допомогти студенту у створенні інтерпретації можна, запропонувавши такий план:

- ідея, концепція, тематика, зміст твору;
- форми і засоби їхнього втілення через взаємодії образів;
- засоби розкриття, подання образу (елементи художньої мови) – засоби виразності відповідно до виду мистецтва, до якого належить твір. Наприклад, у музиці - інтонація, її метро-ритмічні й артикуляційно-динамічні характеристики, мелодійний контекст, регістр, тембр, агогіка, темп, ладотональність, фактура; у живописі – композиція, перспектива, ритм, колорит, фактура, світлотінь, техніка письма тощо;
- асоціативно-смісловий зміст образів (пізнання через узагальнений і індивідуальний психологічний та художній досвід). Надзвичайно важливим у створенні вербальної інтерпретації є контекстуальне узгодження явища мистецтва, його історико-культурне визначення.

Відомо, що для створення вербальної художньо-педагогічної інтерпретації майбутньому вчителю необхідно вільно володіти мовою і доступно та емоційно донести його до учнів. Учителю художньої культури, безсумнівно, повинен бути здатний до натхненої розповіді, образного висловлення, повинен уміти використати у своїй мові зображувально-виразні засоби мистецтва слова. Проте важливим секретом створення вдалої вербальної інтерпретації художнього твору є володіння нюансами акторської майстерності, які додадуть його мові інтонаційну виразність, а його поведінці – артистизм. Серед нюансів важливе місце посідають міміка та жести. Для того, аби ґрунтовна, змістовна власна вербальна художньо-педагогічна інтерпретація прозвучала виразно й переконливо, необхідно навчити студентів користуватись деякими секретами міміки, жестикуляції та риторики.

Беручи до уваги все вище зазначене, зауважимо, що успіх художньо-педагогічної інтерпретації та інтерпретації, створеної студентом, зокрема, залежить від виконання таких *завдань*:

- а) "розшифровка" смислового значення не лише мовної системи певного виду мистецтва (або мистецтв), але й авторської творчості, стилю епохи;
- б) включення власного "Я" з відповідним вираженням свого світовідчуття й світорозуміння, створення суб'єктивного образу твору вербалізацією свого уявлення;
- в) виразна, доступна, артистична подача матеріалу на уроці з метою емоційного та виховного впливу на школярів.

Таким чином, розуміння змісту, предмету, видів вербальної художньо-педагогічної інтерпретації, а також виконання основних завдань, що стоять перед студентом-інтерпретатором, призведе до успішного проведення практики з художньої культури.

Література

1. **Корженевський А.** До питання про специфіку мислення музиканта виконавця / А.Корженевський // Питання фортепіанної педагогіки та виконавства. - К. : Музична Україна, 1981.- С. 29-40.
2. **Падалка Г.М.** Художньо-педагогічна інтерпретація музики в структурі професійної підготовки музиканта-педагога / Г.М.Падалка // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. - К. : НПУ, 2004. - Вип. 5. - С. 3-10.
3. **Полатайко О.М.** Діагностика художньо-образного мислення майбутніх учителів музики: Методичні рекомендації / Олена Полатайко. - К.: Видавництво НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – 28 с.
4. **Щолокова О.П.** Художнє мислення в умовах педагогічної діяльності вчителя мистецтва / О.П.Щолокова // Теорія і методика мистецької освіти: Збірник наукових праць. - К. : НПУ, 2004. - Вип. 5.-С. 35-39.
5. **Щолокова О.П.** Художньо-педагогічна інтерпретація як компонент професійної підготовки майбутнього вчителя / О.П.Щолокова // Основи професійної художньо-естетичної підготовки майбутнього вчителя: Монографія. – К.: Віпол, 1996. – С. 62-76.

УДК 378.14:78:001

Тоцька Л.О.

СТУДЕНТСЬКЕ НАУКОВЕ ТОВАРИСТВО ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ НАУКОВО-ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

В статтє раскрываються возможности формирования научно-творческого мышления будущих учителей музыки в процессе их приобщения к работе студенческого научного общества. Предлагается перспективное направление этой деятельности – использование «метода проектов».

***Ключевые слова:** студенческое научное общество, научно-творческое мышление, «метод проектов».*

Уміння творчо використовувати свої знання на практиці виступає одним з основних критеріїв науково-творчого розвитку особистості. Тому формування науково-творчого мислення є основою підготовки майбутніх вчителів до роботи в інформаційному суспільстві. Цьому процесу приділяється значна увага у навчальних закладах багатьох країн Європи, США та Канади.

Його вивчали дослідники психолого-педагогічного спрямування: Д.Богоявленська, Л.Виготський, П.Блонський, Г.Гарднер, Д.Ельконін, І.Зязюн, В.Іванов, Ж.Піаже, С.Рубінштейн, Б.Теплов, Р.Штенберг, Р.Якобсон. Вони довели, що педагогічна діяльність є дослідницькою і творчою за своїм характером та змістом. Одна реальна практика показує, що діяльність більшості вчителів, зокрема вчителів музики, сьогодні ще не можна назвати творчою, дослідницькою, спрямованою на пошуки найбільш раціональних та ефективних шляхів навчання і виховання учнів.

Таким чином, метою статті є обґрунтування студентського наукового товариства для формування науково-творчого мислення майбутніх вчителів музики.

Особливістю науково-дослідної роботи у сфері музично-виконавської, зокрема, вокальної діяльності є формування специфічного способу музично-виконавського мислення. Очевидно, ні в кого не викликає заперечення теза про те, що музичне навчання потрібно поєднувати з дослідженням цього процесу. Таке дослідження припускає систематичну варіацію засобів стратегії й тактики музичного навчання і оцінку ефективності утворювальних варіантів. Участь майбутніх учителів музики в науково-дослідницькій роботі сприяє розвитку творчого підходу до педагогічної діяльності, стимулює пошук ефективних засобів та прийомів музичного навчання, а також формує науково-творче мислення. Це підтверджується тезами психологів, які вважають, що основу діяльності становить сформованість відповідного способу мислення (П.Гальперін, С.Кабанова-Меллер, О.Леонтєв, М.Мікулівська, С.Рубінштейн).

Так, Н.Тализіна [5] зазначає, що будь-яка предметна або розумова діяльність буде продуктивною лише тоді, коли людина оволодіє відповідними логічними прийомами та способами мислення. Цю думку вона розвиває таким чином: «Картини, скульптури покликані викликати у людей естетичну насолоду. Але для цього людина має засвоїти адекватний спосіб діяльності з ними, ...недостатнє знання цієї діяльності призводить часто до того, що адекватний спосіб або зовсім не вдається сформулювати, або він формується довгий час шляхом поступового наведення на правильні дії, шляхом тривалого практичного досвіду» [5, 37-38].